

Голові спеціалізованої вченої
ради
Д 26.455.03 в Державному
вищому навчальному закладі
“Університет менеджменту
освіти”
НАПН України

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора О.М.Галуса на дисертаційне дослідження Бажана Сергія Петровича **“Управління процесом практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей в умовах навчально-науково-виробничого комплексу”**, поданого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.06 – теорія і методика управління освітою

1. Ступінь актуальності обраної теми.

Сучасні виклики ринкової економіки та запити роботодавців на конкурентоспроможних на ринку праці фахівців зумовлюють внесення суттєвих змін у реформування освіти в Україні. Важливим чинником цього процесу є якісна практична підготовка випускників закладів вищої освіти, у тому числі технікумів та коледжів. У цьому контексті значний науковий і практичний інтерес становить управління процесом практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей, що актуалізує проведення ґрунтовного дослідження, репрезентованого у науковій роботі Бажана С.П.

Тема дисертаційного дослідження Бажана Сергія Петровича є актуальною з кількох причин. *По-перше:* Важливим кроком у наданні якісних освітніх послуг у процесі професійної підготовки фахівців є їх практична складова. *По-друге:* Сьогодні українське суспільство потребує фахівців з технічних спеціальностей. *По-третє:* Пропонується здійснювати практичну підготовку саме молодших спеціалістів у навчально-науково-виробничих комплексах, які покликані забезпечувати: координацію спільної діяльності навчально-виховних закладів, підприємств, організацій та установ по реалізації Закону України “Про освіту”. Функціонування навчально-науково-

виробничих комплексів забезпечує впровадження системи ступеневої підготовки фахівців за наскрізними навчальними планами та програмами, ефективне використання науково-педагогічних кадрів, навчально-лабораторної та виробничої бази, соціальної інфраструктури, організацію підвищення кваліфікації викладачів навчальних закладів та працівників підприємств, спільне проведення науково-дослідних робіт, апробацію та використання результатів наукових досліджень, підготовку наукових кадрів, розробку навчально-методичного забезпечення тощо.

Аналіз науково-педагогічних джерел (підрозділ 1.1), законодавчих та нормативно-правових актів (підрозділ 1.4) (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про професійно-технічну освіту», Державна національна програма «Освіта: Україна XXI ст.»; Постанови КМУ «Про державний вищий навчальний заклад», «Про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)»; Накази Міністерства освіти і науки України «Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», «Про навчальний та навчально-науково-виробничий комплекси», «Про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України») та практики функціонування таких комплексів (підрозділ 1.4) дали змогу Бажану С.П. розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити модель, удосконалити зміст і технологію управління процесом практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей в умовах навчально-науково-виробничого комплексу.

Відзначимо, що актуальність дослідження Бажана С.П. вочевидь підсилюється низкою суперечностей, що виникають між: соціальним замовленням на якісну підготовку висококваліфікованих спеціалістів і недостатнім науковим обґрунтуванням цього процесу; об'єктивною необхідністю модернізації підготовки студентів коледжами (технікумами) і традиційним організаційно-методичним забезпеченням цього процесу; необхідністю управління процесом практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей в умовах навчально-науково-

виробничого комплексу і відсутністю науково обґрунтованої та експериментально перевіреної моделі управління; прагненням майбутніх спеціалістів бути конкурентоздатними на ринку праці в умовах євроінтеграції та браком ефективного управлінського інструментарію, спрямованого на формування готовності студентів до майбутньої професійної діяльності.

У дисертації обґрунтовано, що розв'язання зазначених суперечностей передбачає дієве вдосконалення управління процесом практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей в умовах навчально-науково-виробничого комплексу, що не знайшло достатнього осмислення й узагальнення в сучасній педагогіці.

Актуальність дослідження Бажана С.П. підкреслюється тим, що дисертацію виконано відповідно до передбаченої планом науково-дослідницької роботи Університету менеджменту освіти НАПН України тематики «Теоретичні та методичні засади управління підготовкою фахівців з педагогіки вищої школи на основі компетентнісного підходу в межах європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу» (реєстраційний № 0112U001593). Тему дослідження затверджено Вченою радою ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України (протокол № 1 від 26.02.2014 р.) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень у галузі педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 29.04.2014 р.).

Зважаючи на це, можна констатувати, що актуальність дослідження обґрунтована автором на достатньо переконливому рівні, а тема дисертації є актуальною і спрямованою на розв'язання назрілих потреб вітчизняної освіти.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації.

Аналіз основного змісту дисертації та автореферату дає підстави стверджувати: дисертантом коректно визначено об'єкт, предмет, мету

дослідження, що дозволило грамотно і чітко сформулювати глобальні завдання, виконати їх у повному обсязі, про що свідчать отримані результати, зазначені у висновках і науково-методичних рекомендаціях.

Позитивним є теоретичний аналіз автором різних наукових підходів до розгляду практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей, що знайшло відображення у підрозділі 1.1. дисертаційної роботи. Це свідчить, що дисертант ознайомлений з науковими здобутками провідних фахівців із досліджуваної проблеми.

Значна увага в дисертаційному дослідженні приділяється аналізу, уточненню й розробленню понятійно-термінологічного апарату як складової теоретичного осмислення дослідження. Бажан С.П. ґрунтовно розкриває сутність основних понять, подає тлумачення ключових дефініцій роботи: “управління”, “функції управління”, “управління інноваційними процесами”, “практична підготовка”, “головна функція практичних занять”, “педагогічні технології в практичному навчанні”, “регіональний навчально-науково-виробничий комплекс”, “організація діяльності навчально-науково-виробничого комплексу” та ін.

Як справедливо стверджує автор дисертації, що “регіональний навчально-науково-виробничий комплекс – це регіональне освітньо-інтегроване утворення, що охоплює кілька установ, організацій, підприємств (юридичних осіб), основна мета спільної діяльності яких спрямована на забезпечення реалізації освітнього законодавства України та належної якості освіти в нових економічних умовах” (с. 110 дисертації).

Обґрунтованою є структура дисертації, яка представлена вступом, трьома розділами, висновками до розділів, загальними висновками, списком використаних джерел, додатками, що відповідає вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Кожен розділ спрямований на вирішення дослідницьких завдань для реалізації мети дослідження, а підсумком є науково-методичні рекомендації та висновки.

Збалансованою є тематика трьох її розділів. Логічну послідовність становлять такі *розділи* дисертації:

У *Розділі 1 “Управління процесом практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей як науково-педагогічна проблема”* здійснено теоретичний аналіз наукових основ, нормативно-правового забезпечення та сучасної практики управління процесом практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей, розглянуто закордонний та вітчизняний досвід досліджуваної проблеми, з’ясовано зміст основних понять за темою дисертації.

У *Розділі 2 “Обґрунтування моделі управління процесом практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей в умовах навчально-науково-виробничого комплексу”* визначено сутність та особливості управління процесом практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей в умовах навчально-науково-виробничого комплексу, де основною метою цього процесу є забезпечення максимальної ефективності навчально-практичного процесу коледжів та технікумів, удосконалення засобів введення науково-дослідницької роботи студентів. Обумовлено ціль практики, яка поглиблює, розширює, деталізує теоретичні знання і сприяє виробленню навичок професійної діяльності.

Безсумнівним науковим досягненням і заслугою дисертанта вважаємо розробку й упровадження в навчальний процес моделі управління процесом практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей в умовах навчально-науково-виробничого комплексу, яка спрямована, на думку дисертанта, на досягнення високого рівня сформованості професійної компетентності майбутніми молодшими спеціалістами. У моделі поєднано такі блоки: теоретичний, змістовий, структурно-організаційний, навчально-технологічний та результативний.

Розділ 3 “Експериментальна перевірка моделі управління процесом практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей в умовах навчально-науково-виробничого комплексу” присвячено

експериментальній перевірці ефективності практичного використання розробленої моделі управління процесом практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей в умовах навчально-науково-виробничого комплексу.

Контрольні зрізи знань студентів цілком логічно проведено поетапно на констатувальному етапі (перед технологічною практикою, під час якої випробовували науково-дослідницьку роботу студентів), формувальному (перед виконанням курсового проекту за фахом після технологічної практики, коли експериментальні групи отримали завдання прикладного наукового дослідження в умовах виробництва) та завершальному етапі (після виконання курсового проекту, в структуру якого був введений науково-дослідницький розділ).

Для доведення ефективності авторської методики реалізації моделі дисертантом здійснено порівняльний аналіз одержаних результатів у контрольних та експериментальних групах з використанням методів математичної статистики та коефіцієнта кореляції Пірсона для переконання в достовірності одержаних результатів.

Узагальнення результатів проведеного експерименту дало змогу автору дисертації констатувати, що в контрольних групах студентів спостерігалася незначна динаміка щодо підвищення якості практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей в умовах навчально-науково-виробничого комплексу, натомість в експериментальних групах вона виявилася набагато більш вираженою.

3. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій.

Достовірність, об'єктивність і надійність результатів дослідження підтверджені залученням комплексу методів. Положення, висновки та рекомендації, презентовані в роботі, базуються на застосуванні таких методів дослідження як: *теоретичні* (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, моделювання); *емпіричні*: обсерваційні (пряме і непряме спостереження, методи експертних оцінок і самооцінок), діагностичні

(анкетування, опитування, тестування, бесіди), праксиметричні (контекстний аналіз та узагальнення результатів), експериментальні (педагогічний експеримент); *метод математичної статистики*.

4. Наукова новизна результатів дослідження і повнота їх викладу в опублікованих працях.

Ознайомлення із текстом дисертації, автореферату, змістом публікацій Бажана С.П. дає змогу констатувати таке.

Виконана робота дає вагому інформацію щодо управління процесом практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей в умовах навчально-науково-виробничого комплексу. Поміж найсуттєвіших отриманих наукових результатів слід зазначити такі:

– *уперше* теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено модель управління процесом практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей в умовах ННВК; визначено критерії, показники та рівні (високий, достатній, середній, низький) практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей, що свідчать про ефективність управління зазначеним процесом в умовах ННВК; визначено сутність таких понять: “регіональний навчально-науково-виробничий комплекс”, “управління регіональним навчально-науково-виробничим комплексом”, “управління навчально-виробничим процесом”.

– *уточнено* розуміння сутності управління процесом практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей в умовах навчально-науково-виробничого комплексу;

– *подальшого розвитку* набули ідеї реалізації комплексного та технологічного підходів до управління процесом практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей в умовах навчально-науково-виробничого комплексу.

Повнота викладу результатів дослідження відображена у 21 наукових публікаціях автора, з них – 13 статей у наукових фахових виданнях; 3 статті у зарубіжних виданнях; 1 одноосібна монографія, видана у Німеччині; 2

методичні рекомендації; 1 наскрізна програма практики; 1 Положення про науково-дослідницьку роботу студентів коледжу.

У дисертаційній роботі Бажана С.П. відображено результати опрацювання достатнього масиву наукових джерел – усього 307 найменувань, з них 14 – іноземними мовами, з метою аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо управління процесом практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей в умовах навчально-науково-виробничого комплексу (підрозділ 1.3).

5. Практичне значення результатів дослідження полягає в розробці та впровадженні нових навчальних планів, удосконаленні форм і методів організації освітнього процесу, створенні умов для реалізації інноваційних напрямів діяльності навчально-науково-виробничого комплексу. Заслуговує на увагу розробка та запровадження Положення про науково-дослідницьку діяльність студентів Дніпродзержинського індустріального коледжу ДВНЗ “Український державний хіміко-технологічний університет” в умовах регіонального ННВК “Прометей”, наскрізної програми практики, навчальної робочої програми з дисципліни “Основи науково-дослідницької роботи” для студентів коледжу та методичних рекомендацій з управління науково-дослідницькою роботою студентів коледжу в умовах регіонального ННВК “Прометей”.

Теоретичні положення й висновки дослідження можуть використовуватись керівним, науково-педагогічним та педагогічним складом вищих навчальних закладів у процесі організації та управління практичною підготовкою молодших спеціалістів технічних спеціальностей в умовах навчально-науково-виробничого комплексу, що здійснюється на базі галузевих виробничих підприємств та установ.

Зазначимо, що автореферат дисертації відображає зміст і структуру дисертаційного дослідження, дає чітке уявлення про його особливості та результати.

6. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Хоча виконана дисертаційна робота заслуговує високої оцінки, однак варто зробити деякі зауваження й побажання:

1. Теоретичний аналіз окремих педагогічних явищ і процесів, на які спирається дисертант, має описовий характер, бракує узагальнень і критичних оцінок.

2. Дискусійно виглядає суперечність між “необхідністю управління процесом практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей в умовах навчально-науково-виробничого комплексу і відсутністю науково обґрунтованої та експериментально перевіреної моделі управління” (с. 8 дисертації), тому що представлена модель виступає засобом дослідження проблеми управління процесом практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей в умовах навчально-науково-виробничого комплексу. Адже суперечність встановлюється між реальним станом досліджуваної проблеми і запитам сучасної науки і освітньої практики, відображених у нормативно-правових документах, а не розробленою моделлю.

3. У теоретичному блоці моделі представлені компоненти: соціальні фактори, нормативні та теоретичні основи. На нашу думку фактори і основи поняття не співмірні.

4. На рис. 3.4 (с. 167), рис. 3.9 (с. 175) важко встановити, що відноситься до експериментальних і контрольних груп, проте у тексті дисертації це прописано коректно.

5. Варто більш чіткіше прописати критерії і які показники практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей їм відповідають.

Втім зазначені зауваження і побажання не змінюють високу підсумкову оцінку даної дисертаційної роботи.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що дисертація “Управління процесом практичної підготовки молодших спеціалістів технічних спеціальностей в умовах навчально-науково-виробничого

комплексу” виконана на належному теоретико-методичному рівні, є оригінальним, завершеним, самостійним науковим дослідженням, має важливе теоретичне і практичне значення і за своєю обґрунтованістю і науковою значущістю отриманих результатів відповідає вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій (п.п. 9, 11-14 “Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), паспорту спеціальності “теорія і методика управління освітою”, а її автор Бажан Сергій Петрович заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.06 – теорія і методика управління освітою.

Доктор педагогічних наук, професор,
проректор з наукової роботи
Хмельницької гуманітарно-педагогічної
академії

О.М. Галус

Підпис Галуса О.М. засвідчую
Начальник відділу кадрів ХГПА

В.М.Барановська